

Warszawa 19.07.2023 r.

Prof. dr hab. Beata Łaciak
Instytut Społecznych Podstaw Bezpieczeństwa
Wydział Bezpieczeństwa Narodowego
Akademia Sztuki Wojennej

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym Pani Dr Aldony Guzik.

Doktor Aldona Guzik ukończyła z wyróżnieniem studia magisterskie w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2000 roku pisząc magisterską pracę pt. *Reklama i propaganda jako komunikaty perswazyjne. Studium porównawcze*, pod kierunkiem prof. UJ dr hab. Mariana Niezgody. W tym samym roku ukończyła Studium Zarządzania i Biznesu na Uniwersytecie Jagiellońskim. W 2008 roku obroniła na tym samym uniwersytecie pracę doktorską zatytułowaną *W służbie społeczeństwa czy władzy? Upowszechnianie wyników sondaży opinii publicznej a koncepcje dyskursu publicznego*, której promotorem był dr hab. Marian Niezgoda, prof. UJ. **Tym samym Doktor Guzik spełnienia przesłanki, o których mowa w art. 227 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.**

Dodatkowo Habilitantka ukończyła studia podyplomowe Nowy Public Relations w Wyższej Szkole Europejskiej im. Ks. Józefa Tischnera na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych. Kariera zawodowa Doktor Aldona Guzik od początku do dziś związana jest z Krakowem. Ma ona bogate doświadczenie w pracy naukowo-dydaktycznej, bowiem jeszcze przed obroną doktoratu była wykładowczynią w Wyższej Szkole Europejskiej im. Ks. Józefa Tischnera. Po uzyskaniu stopnia doktora rozpoczęła pracę w Instytucie Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie początkowo na stanowisku asystenta a od 2010 roku na stanowisku adiunkta. Od 2021 roku pełni funkcję wicedyrektora Instytutu Filozofii i Socjologii na tej uczelni. Oprócz tego Habilitantka pracowała na etacie lub na umowę zlecenie, prowadząc zajęcia dydaktyczne na Wydziale Humanistycznym Akademii Górniczo-Hutniczej oraz w Wyższej Szkole Zarządzania i Bankowości w Krakowie. Zakres tych zajęć jest

bardzo różnorodny od klasycznych przedmiotów socjologicznych po przedmioty z dziedziny socjologii mediów czy medioznawstwa.

Ocena książki habilitacyjnej

Rozprawa habilitacyjna Doktor Aldony Guzik nosi tytuł *Eksperci naszych czasów. Socjologiczna analiza instytucji eksperta w opiniotwórczych serwisach informacyjnych*. Jest obszerną pracą obejmującą Wstęp, pięć rozdziałów oraz Podsumowanie i wnioski końcowe. Książka wpisuje się w nurt rozważań na temat współczesnej sfery publicznej, w której kluczową rolę w kształtowaniu wiedzy, poglądów, postaw odgrywają media i pojawiający się w nich znaczący aktorzy społeczni – eksperci. Rozważania na temat znaczenia wiedzy eksperckiej i sposobów jej społecznego wykorzystywania mają bogatą literaturę nie tylko w ostatnich dziesięcioleciach.¹ Nie umniejsza to znaczenia recenzowanej książki, wręcz przeciwnie, Autorka musiała bowiem zapoznać się z dotychczasowymi badaniami i zaproponować własne spojrzenie na ten problem, planując oryginalne badania łączące perspektywę socjologiczną i medioznawczą. Pierwsze cztery rozdziały mają charakter przeglądowy, teoretyczny i jest to przegląd bardzo szczegółowy, erudycyjny, ukazujący całe społeczne spektrum, do którego Autorka zamierza się odwołać w swoich badaniach. W pierwszym rozdziale Autorka robi przegląd socjologicznych definicji eksperta, pokazuje zmianę znaczenia tego pojęcia w czasie, analizuje dylematy i wątpliwości, jakie wiążą się z pozycją i rolą eksperta w ponowoczesnych społeczeństwach. To oczywiste, że nie można się odnieść do wszystkiego, co napisano na temat ekspertów (czy w ogóle istnieje coś takiego jak jakiś skończony zbiór prac na jakikolwiek socjologiczny temat?), ale trochę dziwi brak chyba jednego z pierwszych polskich tekstów² poświęconych roli ekspertów w życiu społecznym. Chodzi o tekst Janusza Goćkowskiego „Klerkowie” i „eksperci”. W części teoretycznej Autorka odwołuje się do teorii, w których pozycja eksperta kojarzona była z wiedzą, kompetencjami, autorytetem, ale pokazuje też nowe typy ekspertów opierających się na wiedzy praktycznej, potocznej, dotyczącej codzienności. Trudno nie zgodzić się z Autorką, że rozwój mediów przyczynił się współcześnie do wykreowania instytucji nowego eksperta - rozpoznawalnego, potrafiącego odnaleźć się w świecie mediów, co nie wyklucza posiadania wiedzy, ale czasami budzi wątpliwości, co do sposobu jej wykorzystywania.

¹ Por. A. Abbott, *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago, University of Chicago Press, 1988; S. Brint, *In an Age of Experts. The Changing Role of Professionals in Politics and Public Life*, Princeton: Princeton University Press, 1996; .

² Pomijając oczywiście klasyczne prace Floriana Znanieckiego i Stanisława Ossowskiego dotyczące społecznej roli uczonych i wiedzy.

Mediom poświęca Autorka kolejne dwa rozdziały swojej książki. Rozdział drugi prezentuje media tradycyjne, modele określające rolę ekspertów w serwisach informacyjnych oraz wpływ mediatyzacji na konstruowanie roli eksperta. W rozdziale trzecim Autorka skupia się na telewizji, zwłaszcza na telewizyjnych serwisach informacyjnych przedstawiając je jako multimodalne przekazy. W czwartym rozdziale wychodzi od pojęcia sfery publicznej, odwołując się do licznych prac socjologicznych, w skondensowanej formie pokazuje, jaką rolę odgrywają w niej współcześnie media, kończy zaś te rozważania krótkim podrozdziałem przywołującym ustalenia polskich socjologów na temat rodzimej medialnej sfery publicznej. Tę część pracy oceniam bardzo dobrze. Autorka wykazuje się dobrą znajomością literatury przedmiotu, umiejętnością syntezy, a także krytycznym podejściem do prezentowanych teorii i koncepcji. Jedyny zarzut może dotyczyć niekiedy nadmiernej drobiazgowości. Zrozumiałe i uzasadnione, z racji tematu pracy, są analizy ról ekspertów w mediach tradycyjnych czy też przedstawienie mediów jako znaczącej instytucji współczesnej sfery publicznej, ale już za zbędny czy nazbyt rozbudowany uznałabym wstęp do rozdziału 2 czy też podrozdział 2.1 Krótka historia mediów i komunikacji.

Rozdział piąty stanowi najobszerniejszą część książki i zawiera wyniki badań Habilitantki. Rozpoczyna się on od zaprezentowania problemów, jakie następcza badanie przekazów medialnych, pokazania możliwych metod prowadzenia takich analiz, by przejść do przedstawienia metod wybranych przez samą Autorkę. Materiałem, który poddano analizie są główne serwisy informacyjne w trzech stacjach telewizyjnych TVP, TVN i Telewizji Trwam. Dobór stacji został w pełni uzasadniony i wydaje się dość oczywisty, rozumiem też powody wyboru głównych serwisów informacyjnych, chociaż pamiętając o temacie pracy dotyczącym ekspertów, mam nieodparte wrażenie, że postać eksperta jako znawcy, specjalisty, komentatora, interpretatora otaczającej nas rzeczywistości, dużo częściej i w większym wymiarze czasowym, pozwalającym na zaprezentowanie swoich opinii, pojawia się raczej w programach publicystycznych, komentarzach po głównych wydaniach serwisów informacyjnych. Rozumiem jednak, że kluczowym kryterium wyboru Autorki była oglądalność i potencjalna możliwość szerokiego oddziaływania prezentowanych opinii ekspertów, warto jednak pamiętać o ograniczeniach wynikających z reguł głównych serwisów informacyjnych, w których dominuje przekaz informacyjny, komentarze aktorów społecznych mają zwykle bardzo lapidarny charakter, są dwu-, trzyzdaniowe, co warto wziąć pod uwagę traktując te wypowiedzi jako przykłady wystąpień eksperckich.

Swoje badania oparła Habilitantka na obszernych materiałach telewizyjnych emitowanych w ciągu jednego miesiąca 2018 roku (od 6 listopada do 6 grudnia). Ten bogaty

materiał poddała analizie ilościowej i jakościowej, prezentując każdy z serwisów informacyjnych odrębnie. W badaniach ilościowych Autorka skupiła się na kilku kwestiach zaczynając od tego, co i jak często było pierwszym tematem analizowanych serwisów, jakie tematy pojawiały się w głównych wydaniach wiadomości w badanym czasie i jaka była ich częstotliwość, a następnie przechodziła do ekspertów wypowiadających się na poszczególne tematy, skrupulatnie licząc ilu aktorów społecznych się wypowiadało, jaką kategorię ekspertów reprezentowali, jak byli przedstawiani w analizowanych serwisach informacyjnych oraz wyróżniając z ich wypowiedzi słowa klucze dla każdego tematu. Ostatnia kwestia, w moim przekonaniu, jest najbardziej kontrowersyjna, bowiem Autorka uznaniowo wybiera słowa klucze, a potem na ich podstawie formułuje jednozdaniowe wnioski dotyczące narracji wokół danego przedmiotu. Nie mam poczucia, że ten fragment analizy jest niezbędny, dla głównego tematu pracy, niezupełnie mieści się on w ramach analiz ilościowych i dodatkowo jest powtórzony w części dotyczącej analiz jakościowych. Każdy podrozdział w tej części pracy kończy się całościowym zestawieniem liczby wypowiedzi ekspertów z podziałem na reprezentowane kategorie oraz płeć.

Kolejne podrozdziały to analizy jakościowe skonstruowane według schematu tematycznego. Autorka wybrała kilka wątków dominujących w analizowanych serwisach informacyjnych pokazując jaka była narracja poszczególnych stacji telewizyjnych w tych kwestiach oraz jak wypowiadający się eksperci uwiarygodniali przekaz. Ta część pracy, w moim odczuciu pozostawia pewien niedosyt, bowiem Autorka więcej uwagi poświęciła narracjom poszczególnych serwisów informacyjnych, niż samym ekspertom, chociażby temu, czy ich wypowiedzi na dany temat miały związek z ich kompetencjami, czy i w jaki sposób odwoływali się w swoich wypowiedziach do doświadczenia, merytorycznej wiedzy czy innych podstaw swojej eksperckości. Trochę mi tego brakuje w tej części pracy. Za bardzo interesujące uważam natomiast pilotażowe badania eyetrackingowe, które zastosowała Autorka jako uzupełnienie swoich analiz. Ich celem było zbadanie percepcji wzrokowej oraz odbioru przekazów werbalnych i niewerbalnych podczas wypowiedzi ekspertów w serwisach informacyjnych. Dostarczają one nie tylko interesujących informacji na temat tego, na co odbiorcy zwracają uwagę, ile są w stanie zapamiętać z werbalnych i niewerbalnych przekazów, ale także sugerują brak przekonania o merytoryczności wypowiedzi, a tym samym niewielkie znaczenie przypisywane ekspertom przez odbiorców.

Podsumowanie jest zebraniem głównych wniosków z badań, ale tu także, podobnie jak w podrozdziałach o badaniach jakościowych, mam poczucie zachwiania proporcji. Więcej bowiem uwagi poświęcono zróżnicowanym narracjom czy różnicom w doborze głównych

tematów przez poszczególne serwisy informacyjne niż rolom ekspertów, funkcjom jakie pełnią oni w analizowanych przekazach medialnych, a to jest tematem książki.

Praca napisana jest dobrym językiem – klarownym i pozwalającym na korzystanie z książki nie tylko naukowcom, ale także studentom lub laikom zainteresowanym analizowaną problematyką. Publikacja jest przygotowana z dużą skrupulatnością, zawiera bardzo bogatą i dobrze opracowaną bibliografię, spis rycin i tabel oraz indeks nazwisk przywoływanych w publikacji. Oprócz tego Autorka zamieściła aneks będący alfabetycznym spisem ekspertów pojawiających się w analizowanych serwisach informacyjnych, wraz ze szczegółowymi informacjami na ich temat, mającymi legitymizować ich eksperckość. Książka Aldony Guzik jest bardzo solidnie przeprowadzonym studium na podstawie pokaźnego materiału, łączącym skrupulatną, systematyczną analizę ilościową i jakościową. Mimo drobnym uwag i wątpliwości oceniam ją pozytywnie jako wartościową pozycję naukową na ważny społecznie temat. **Tym samym, w mojej opinii, dr Aldona Guzik spełnia drugi warunek nadania stopnia doktora habilitowanego. Opublikowała monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a. Monografię oceniam jako pracę mającą znaczny wkład w rozwój dyscypliny.**

Ocena dorobku

Pani Doktor Aldona Guzik jest autorką dwóch monografii samodzielnych, z których jedna jest publikacją obronionej przez nią pracy doktorskiej druga zaś jest recenzowaną powyżej książką habilitacyjną. Habilitantka jest także współautorką dwóch monografii. Jedna z nich jest raportem badawczym w ramach projektu *Cyfrowe praktyki i strategie udostępniania i odbioru dziedzictwa kulturowego w Polsce w latach 2004-2014; wniosek nr. 57780/14, okres realizacji: 2015-2017*, finansowanego przez Ministerstwo Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego. Wszystkie monografie są pracami opartymi na badaniach dobrze uzasadnionych metodologicznie i solidnie opracowanych. Autorka wykazuje się przy ich przygotowaniu opanowaniem warsztatu socjologicznego, umiejętnością analiz, prezentowania wniosków z badań i właściwego ich udokumentowania. W mojej ocenie, Dr Aldona Guzik jest doświadczoną badaczką umiejętnie łączącą wiedzę teoretyczną z kompetencjami empirycznymi. W swojej pracy badawczej wykazuje się umiejętnościami prowadzenia zarówno badań ilościowych, jak też różnorodnych analiz o charakterze jakościowym.

Zainteresowania naukowe Habilitantki koncentrują się na mediach oraz ich społecznym kontekście. Traktuje media jako znaczących uczestników społecznych dyskursów, kreatorów rzeczywistości kształtujących postawy i poglądy, zwłaszcza polityczne,

społeczeństwa. Medialne przekazy są także materiałem do analiz pokazujących jak prezentowane są w nich różne zjawiska jak chociażby wizerunki Unii Europejskiej i Europy czy uczestników protestów społecznych. W publikacjach Doktor Guzik wyróżniają się dwa wątki tematyczne dotyczące mediów :

- a) medialne manipulacje wynikami badań opinii publicznej w trakcie kampanii przedwyborczych (temu poświęcona jest jedna z monografii autorskich oraz trzy inne teksty);
- b) rola ekspertów we współczesnym, zmediatyzowanym społeczeństwie, ich kreowanie, wykorzystywanie czy też autokreacja w mediach różnego typu (temu poświęcona jest monografia habilitacyjna oraz siedem innych tekstów).

Warto jednak zwrócić uwagę na trzeci, interesujący i oryginalny temat, którym zajmowała się Habilitantka, jakim jest znaczenie mediów cyfrowych w utrwalaniu, udostępnianiu i odbiorze dziedzictwa kulturowego. Ta stosunkowo nowa problematyka znalazła się w obszarze zainteresowań Doktor Guzik zarówno przy okazji realizowanego projektu badawczego, jak też przełożyła się na kilka publikacji, w tym także obszerną (38-stronicową) anglojęzyczną.

Odrębnym wątkiem tematycznych, w aktywności naukowej Habilitantki, nie dotyczącym mediów, jest problematyka z zakresu socjologii młodzieży. Oprócz monografii współautorskiej (Aldona Guzik, Radosław Marzęcki, Łukasz Stach (2015), *Pokolenie 89'. Aksjologia i aktywność młodych Polaków*, Kraków Wydawnictwo Naukowe UP), Habilitantka opublikowała trzy interesujące teksty dotyczące religijności i moralności młodych, postaw wobec transformacji ustrojowej, była także redaktorką numeru tematycznego czasopisma *Studia Sociologica*, zatytułowanego *Młodzież w społeczeństwie post-transformacyjnym*. Być może swoistym rozwinięciem zainteresowań habilitantki problematyką młodzieży w społeczeństwie post-transformacyjnym będzie projekt, w którym obecnie uczestniczy dotyczący losów młodych Ukraińców na rynku pracy w Europie Środkowej.

Dorobek publikacyjny Pani Doktor Guzik po uzyskaniu stopnia doktora nie jest zbyt okazały, bo przez piętnaście lat oprócz wymienionych monografii Pani Doktor opublikował osiem rozdziałów w monografiach wieloautorskich oraz piętnaście artykułów w czasopismach, z czego połowa (8) współautorskich i tylko bodajże cztery opublikowane w czasopismach znajdujących się na ministerialnej liście czasopism punktowanych. Na plus przemawia fakt, iż artykuły współautorskie pojawiły się jako efekt zespołowej pracy badawczej (co w ostatnim czasie wcale nie jest regułą w przypadku tego typu publikacji). Biorąc więc pod uwagę bardziej jakość niż ilość, oceniam ten dorobek jako różnorodny, wskazujący na sprecyzowane

zainteresowania naukowe Habilitantki i bardzo dobrze także pokazujący rozwój Doktor Aldony Guzik po obronie doktoratu.

Wyznacznikiem tego może być również spora aktywność konferencyjna Habilitantki, która po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczyła w trzydziestu konferencjach lub sympozjach naukowych, z czego w pięciu o charakterze międzynarodowym.

Pozytywnie oceniam także aktywność badawczą Habilitantki, która uczestniczyła lub uczestniczy w pracach sześciu zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów przez Ministerstwo Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Edukacji i Nauki, Narodową Agencję Wymiany Akademickiej oraz Fundusze Europejskie. Habilitantka wprawdzie nie kierowała żadnym z tych projektów, ale zgodnie z informacjami zawartymi w autoreferacie, przygotowywała narzędzia badawcze oraz opracowywała raporty z wykonanych badań. Trochę w tym zestawie realizowanych badań brak projektów Narodowego Centrum Nauki, nie wiemy też czy Habilitantka podejmowała kiedykolwiek trud samodzielnego przygotowania projektu badawczego, ubiegania się NCN-owski lub inny grant. **Uznaję jednak, że spełniony został także trzeci warunek nadania stopnia doktora habilitowanego. Doktor Guzik wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni.**

Biorąc pod uwagę, że w mojej ocenie, Habilitantka spełnia trzy przesłanki, które precyzuje art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, składam wnioszek o dopuszczenie dr Aldony Guzik do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

zainteresowania naukowe Habilitantki i bardzo dobrze także pokazujący rozwój Doktor Aldony Guzik po obronie doktoratu.

Wyznacznikiem tego może być również spora aktywność konferencyjna Habilitantki, która po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczyła w trzydziestu konferencjach lub sympozjach naukowych, z czego w pięciu o charakterze międzynarodowym.

Pozytywnie oceniam także aktywność badawczą Habilitantki, która uczestniczyła lub uczestniczy w pracach sześciu zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów przez Ministerstwo Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Edukacji i Nauki, Narodową Agencję Wymiany Akademickiej oraz Fundusze Europejskie. Habilitantka wprowadziła nie kierowała żadnym z tych projektów, ale zgodnie z informacjami zawartymi w autoreferacie, przygotowywała narzędzia badawcze oraz opracowywała raporty z wykonanych badań. Trochę w tym zestawie realizowanych badań brak projektów Narodowego Centrum Nauki, nie wiemy też czy Habilitantka podejmowała kiedykolwiek trud samodzielnego przygotowania projektu badawczego, ubiegania się o NCN-owski lub inny grant. **Uznaję jednak, że spełniony został także trzeci warunek nadania stopnia doktora habilitowanego. Doktor Guzik wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni.**

Biorąc pod uwagę, że w mojej ocenie, Habilitantka spełnia trzy przesłanki, które precyzuje art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, składam wniosek o dopuszczenie dr Aldony Guzik do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

